

Dag allemaal,

Ik wilde eerst wat aantekeningen toevoegen aan Frans' hartstikke goede verhaal, wij botanici hebben soms andere excursies gemaakt. Maar eigenlijk is het een verhaal op zich geworden. Ik heb per dag aangegeven wat mij het meeste opviel wat planten betreft. Ad en Lida hebben uitgebreide lijsten van de planten gemaakt (wetenschappelijke namen, ik gebruik hier de Nederlandse namen en zet de wetenschappelijke tussen haakjes). Dus nu heb ik er maar een eigen verslagje van gemaakt. Ik heb er ook wat foto's tussengevoegd.

Zondag 24-4 naar het Milli Park, Dilek schiereiland

Op weg naar het park - de ingang is aan de kust - veel bezembrem (*Spartium junceum*) en aan het strand, tussen de stenen van de kade veel ijskruid, en wel de uit Zuid-Afrika afkomstige hottentotvijg (*Carpobrotus edulis*).

Het park bestaat uit prachtige hellingbossen met hier en daar uitzicht op zee.



Mij vielen vooral de mooie bermen en mantel & zoom van de bossen op met bloeiende *Styrax*, die in het Nederlands storax schijnt te heten. Niet op soortnaam gebracht (?). Uit de bast van de Turkse storax schijnt een soort hars gewonnen te worden die geneeskrachtig is: liquidambar, goed tegen huidinfecties en darmproblemen. Internetbronnen zijn niet helemaal eenduidig: is het nou deze storax of een andere? En komt deze hars nou ook voor in de dennenhoning of niet?

In ieder geval staat de groenblijvende Turkse dennenboom (*Pinus brutia*, tegenover staande kegels, levert pijnboompitten) hier veel. Het geheim van de van deze boom afkomstige dennenhoning is de sap-zuigende bladluisoort *Marchalina hellenica*, die honingdauw afscheidt. Dat waren die talloze kleine witte watjes op de coniferen. Honingbijen zetten de honingdauw om in mineraalrijke dennenhoning.

In de struiklaag vallen de grijze stammetjes met rode takken van de aardbeiboom (*Arbutus unedo*, een Ericacee) op en de houtige kroonwikke (*Coronilla valentina glauca*): gele vlinderbloemen en heel lange kranstandige krullerige peulen. De judasboom (*Cercis siliquastrum*) bloeit met paarse vlinderbloemen, direct op het hout (cauliflorie heet dat). Een cursus mediterrane eikjes: die met hele prikkelige hulstbladen is de hulsteik (*Quercus coccifera*), die met minder prikkelige bladeren is de steeneik (maar de wetenschappelijke naam luidt juist *Q. ilex*), en die met de grotere, afvallende en gelobde bladeren is de Turkse of de Hongaarse eik (*Q. cerris* of *Q. frainetto*).

Mooie kleurtjes in de bermen kwamen door rode en blauwe guichelheil (*Anagallis arvensis*), *Allium subhirsutum*, spiegelklokjes (*Legousia speculum-veneris*), twee andere *Campanula*'s, kuifhyacint (*Muscari comosum*), wilde komijn (*Lagoecia cuminoïdes*), een boterbloem met teruggeslagen kelkbladjes (*Ranunculus velutinus*), een grote geelbloeiende venkel, de

tondervenkel (*Ferula communis*, door de Grieken als toorts gebruikt) en nog heel veel andere soorten. Mooie grasjes zijn de trilgrassen, *Briza media* en *Briza maxima*. Overal zie je bladeren van *Cyclamen*, ze bloeiden helaas nog niet. Verder behalve het bleke bosvogeltje en de heilige orchis, niet veel orchideeën, wel veel bremrapen (*Orobancha* sp.) en een



andere parasiterende plant, die ik nog nooit gezien had: *Cytinus hypocistus*, die op zonneroosjes (*Cistus* sp.) parasiteert. Misschien is het de rode ondersoort, want *C. hypocistus* is normaal geel en deze bloemen waren echt roze/rood. In het Nederlands heet hij de Gele hypocist en dat komt dus niet overeen met zijn kleur.

Bij de huisjes heeft onze gastheer Ibo Kut (ik kan het ook niet helpen) veel kruiden geplant, en Rode lampenpoetsers (*Callistemon citrinus*), oleanders, granaatappels en moerbeien. Op weg naar het restaurant wat ruderaal veldjes met onder andere hertshoornweegbree (*Plantago coronopus*) asfaltklaver (*Bituminaria* of *Psoralea bituminosa*), de tweekleurige gekroonde ganzenbloem (*Glebionis coronaria bicolor*). In het gras staat pilklaver (*Trifolium pilulare*, Nederlandse naam van mij).

Maandag 25-4 gingen wij naar het Panionion, een soort amfitheater dat boven Guzelcamli ligt. Panionion was een samenwerkingsverband van 12 Griekse (ionische) steden (drie ervan lagen op Samos) van 700 jaar voor onze jaartelling en op deze plek zouden de vergaderingen gehouden zijn. Onderzoek heeft echter uitgewezen dat het amfiteatertje boven Guzelcamli niet het werkelijke Panionion is, maar dat vertelt de gemeente nog niet verder, de info-borden laten nog gewoon weten dat hier het Panionion vergaderde.



Onderweg komen we langs droge akkertjes met veel bloemen, veel is al uitgebloeid, zoals jammer genoeg de affodillen (*Asphodelus* sp.). Ik noem wat soorten: sterklaver (*Trifolium stellatum*) met stekelige vruchten, doorwaskervel (*Smyrniun perfoliatum*) met bladeren die rondom de stengel groeien, *Tordylium apulum*, ook een schermbloem met een scherm waarbij de buitenste witte bloemen groter zijn en met vruchtjes in de vorm van handspiegeltjes, een klein roze anjertje, mantelanjer (*Kohlrauschia velutina*), de grassen hazestaartje (*Lagurus ovatus*) en geitenoog (*Aegilops geniculata*). Gehoornde zuring (ik

verzin deze Nederlandse naam): *Rumex bucephaloformis*, een zuring met vruchtjes die op twee hangende, gehoornde runderkoppen lijken.

Struiken als *Osyris alba* (een halfparasiet uit de sandelhoutfamilie), monnikspeper of kuisheidsboom (*Vitex agnus-castus* uit de lipbloemfamilie of Lamiaceae), terpentijnboom (*Pistacia terebinthus*) de terebint uit het Oude Testament en de mastiekboom (*Pistacia lentiscus*). De eerste heeft samengesteld blad met een oneven aantal blaadjes, vijf of zeven, met een topblaadje dus, de tweede heeft er vier of zes, geen topblaadje dus. Mastiekhars werd gekauwd als kauwgum, maar er werd vroeger ook stopverf en vernis voor schilderijen van gemaakt. Pistache noten zijn van hetzelfde genus, *Pistacia vera*.

De meeste indruk vandaag maakte op mij een zwarte moerbeï met heel veel rijpe vruchten waarvan we uitgebreid gegeten hebben.

En bij de kruising met een riviertje Engels mos (*Selaginella*, behorend tot de Lycophyta en verwant met de wolfsklauwen, een familie die tussen mossen en varens in staat en dat is te zien). Daar groeiden ook schubvaren en venuschaar.



Op de markt van Güzelcamli hebben we onder andere dennenhoning en laurierolie (*Defne Tohumu*, laurel fruit oil staat erop) gekocht.

1 Marktvrouwen zitten in kleermakerszit op de kraam

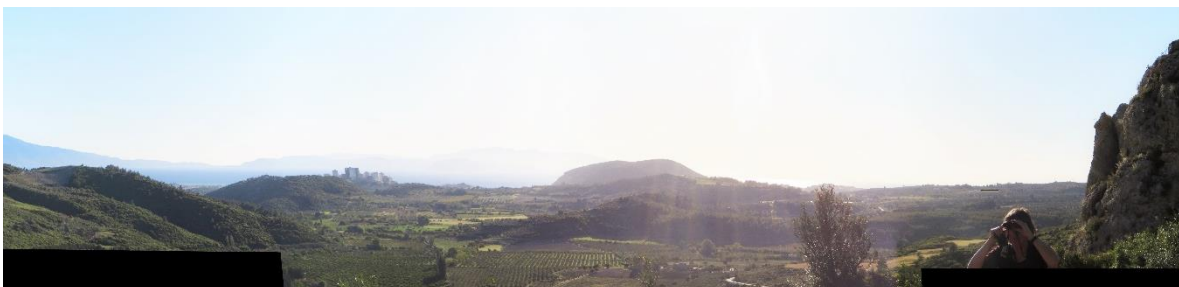
Dinsdag 26-4 Ephese.



Indrukwekkende ruïnes van een stad die vanaf 1100 v Chr door de Grieken is gebouwd (en er zijn nog veel oudere sporen van bewoning) en tot in de vijftiende eeuw bewoond was. Vooral het grootste amfitheater, dat plaats bood aan 24.000 mensen, en de Bibliotheek van Celsus zijn imposant. Er is ook ruïne van een kerk, die gewijd is aan Maria, die hier haar laatste levensjaren schijnt te hebben doorgebracht.

Veel tondervenkels en klaprozen (volgens mij een andere dan in Nederland, iets kleiner en donkerder rood).

Aan het eind van de middag in de bergen achter Kusadasi naar slechtvalken gekeken.



Woensdag 27-4 De lagune aan de zuidkant van het schiereiland.

Veel tamarisken (*Tamarix smyrnensis* of misschien *tetrandra*? Beide kunnen zout verdragen en beide komen voor op dit schiereiland, ik zie *T. pentandra* niet op een plantenlijst van Kusadasi staan). In de olijfgaard onderweg staat een oregano met de bloemen in een soort schermpjes: *Origanum vulgare hirtum*, vroeger *heracleoticum* geheten. Volgens mij dezelfde

als waar ze in Albanië de heilzame Mountain tea van maakten. Grassen *Hyparrhenia hirta* (groot en zwenkgrasachtig), vedergras (*Stipa capensis*), zeegerst (*Hordeum murinum*). Later, aan de lagune zien we ruïnes van verlaten huizen alsof het waterpeil is gestegen. Op de voormalige erven staan kappertjes (mooi! *Capparis spinosa*), vijgen (*Ficus carica*), een witte moerbeï (*Morus alba*), de vruchten zijn met zout overstoven, smaakt interessant! Veel zoutplanten zoals zeeraket (*Cakile maritima*) en zoutmelde of obione (*Halimione* of *Atriplex portulacoides*), zeekraal (*Salicornia europaea*) riet (*Phragmites australis*) maar ook Spaans riet (*Arundo donax*).

Heel veel interessante vogels gezien. Later liep Fons' auto bijna vast op een soort strandvlakte met veel zeekraal, vooral een meerjarige houtige: de overblijvende zeekraal (*Arthrocnemum perenne*).



Donderdag 28-4 Het Bafa-meer

Eerst verkennen we een overstromingsvlakte met een zoutkorst, kennelijk is het meer, een voormalige zee-arm nog behoorlijk zout. Lamsoor (*Limonium*), de *Salicornia*'s van gisteren, *Atriplex*, schorrekruid (*Suaeda* cf. *vermiculata*). Er liggen hogere dijkes langs met een vegetatie die minder zoutminnend is, misschien zit daar een soort zoetwaterbel in (al verdroogt dat hier vast in de zomer).

Langs de hooggelegen weg staat een grote wolfsmelk (*Euphorbia rigida*). Op de zoetere hogere delen staat een vergelijkbare vegetatie als we al eerder zagen, bloeiende tamarisken, hazepootje, heilige orchis, uitgebloeide affodillen, de sterk behaarde *Ballota acetabulosa* (geen NL naam, de beharing is een aanpassing aan de droogte), dikke kussens van een

stekelige wolfsmelk (*Euphorbia acanthothamnus*). Alles lijkt hier al een beetje verder te zijn, veel is al uitgebloeid.

Ik zie een plant die ik totaal niet thuis kan brengen: een groot, slap liggend bladrozet. Verborgen onder de bladeren de nog niet rijpe vruchten, gesteelde bollen met zes kelkblaadjes (in dit stadium een cm of vier op doorsnede schat ik). Ik heb de onduidelijke foto die ik van deze plant maakte opgestuurd aan Ad en Lida. Die wisten het in eerste instantie ook niet (Ad had de plant ook gezien), maar Peter Wetzels biedt uitkomst: het is Alruin (*Mandragora officinarum*, een Solanacee). Dat is een door mythen omgeven plant die alleen zou groeien onder galgen. Hij zit dan ook vol hallucinogene alkaloiden.

's Middags rijden wij door naar Herakleia-onder-Latmos, midden in een tufsteenachtig landschap. Een prachtige plek! Er zijn hier grotschilderingen van 5 à 6000 voor Chr aangetroffen. We lopen naar boven over een eeuwenoud pad naar de dubbelwandige Tempel van Athene, die een prachtig uitzicht heeft. Langs het pad de pilbrandnetel (*Urtica pilulifera*) die ik nog nooit bewust gezien heb; branden kan hij ook! Verder kleine zilverbladige kruipende anjertjes: *Paronychia*. En wijnruit (*Ruta graveolens*).



Vrijdag 29-4 Een toeristisch dagje.

Eerst met Lida naar de haven van Güzelcamli gelopen. Onderweg hoornpapavers (*Glaucium flavum*), de gladde, vlezig Grote wasbloem (*Cerithe major*, ruwbladigen = Boraginaceae), de mooie duivenkervel met donkerpaarsrood topje *Fumaria bicolor*. Aan het strand zagen we een witte ereprijs (*Veronica cymbalaria*), vogelpootklaver (*Lotus ornithopoides*), vlas

(*Linum bienne*) en veel andere kleine bloeiers, maar ook helm (*Ammophila arenaria*) als ik het me goed herinner.



Daarna weer bij het Panionion gewandeld, eerst met de auto omhoog. 's Middags een klein paadje genomen om af te snijden. We zagen veel schildpadden.

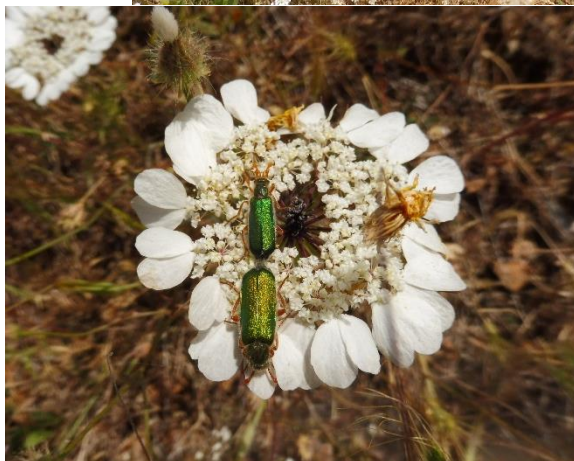
Gezwommen in de grot van Zeus (glashelder, blauw, koud water). Geld gehaald om het restaurant te kunnen betalen, de creditcard van de KNNV werkt niet.

Zaterdag 30-4

We zijn weer naar de hellingen achter Kusadasi gegaan om vogels te kijken (leuk!!).

Onderweg een veldje vol *Artemisia squamata*, een pionier van ruderaal terrein, wat een bijzondere bloemen! Helaas geen Nederlandse naam. Een schermbloem met grote witte schijnbloemen aan de buitenkant van het scherm en donkerrode sprietjes in het hart. Als hij is uitgebloeid vouwen de omwindselbladen, die ook nogal sprietig en donkerrood zijn, zich

samen en daarbinnen ontwikkelen de vruchten zich. Die krijgen een rood rokje en staan tenslotte in een kringetje gerangschikt als damstenen op hun kant. Moeilijk te beschrijven maar de prachtige foto's van [Hanny](#) illustreren dit.



Elders groeiden in een wijngaardje overal Italiaanse gladiolen als onkruid (*Gladiolus italicus*). Ook zagen we weer de *Cytinus hypocistus* parasiteren op witbloeiende (*Cistus monspeliensis*) en roze bloeiende (*C. parviflorus*) Cistusstruiken.



Op 24 april, strandje in het Milli Park

16 mei 2016
Finette van der Heide



Ad vindt iets, Lida vindt iets, Christiane vindt iets